ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (čtvrtého senátu)

20. května 2010 *

Ve věci C-111/09,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článků 68 ES a 234 ES, podaná rozhodnutím Okresního soudu v Chebu (Česká republika) ze dne 3. února 2009, došlým Soudnímu dvoru dne 23. března 2009, v řízení

Česká podnikatelská pojišťovna, a.s., Vienna Insurance Group

proti

Michalu Bilasovi,

* Jednací jazyk: čeština.

SOUDNÍ DVŮR (čtvrtý senát),

ve složení J.-C. Bonichot, předseda senátu, C. Toader (zpravodajka), K. Schiemann, P. Kūris a L. Bay Larsen, soudci,

generální advokát: J. Mazák,
vedoucí soudní kanceláře: R. Grass,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření předložená:

– za českou vládu M. Smolkem, jako zmocněncem,

– za německou vládu M. Lummou, jako zmocněncem,

– za slovenskou vládu B. Ricziovou, jako zmocněnkyní,

– za Komisi Evropských společenství A.-M. Rouchaud-Joët a M. Šimerdovou, jako zmocněnkyněmi,

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generálního advokáta, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článků 24 a 26 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42).

2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi Českou podnikatelskou pojišťovnou, a.s., Vienna Insurance Group (dále jen „ČPP“), pojišťovací společností se sídlem v České republice, a M. Bilasem, pojistníkem s bydlištěm na Slovensku, ve věci požadavku na zaplacení pojistného.

Právní rámec

3 Pravidla příslušnosti ve věcech pojištění jsou stanovena v oddílu 3 kapitoly II nařízení č. 44/2001, který obsahuje články 8 až 14 tohoto nařízení.

4 Článek 8 tohoto nařízení stanoví:

„Ve věcech pojištění se příslušnost určuje podle tohoto oddílu, aniž jsou dotčeny článek 4 a čl. 5 bod 5).“

5 Článek 12 odst. 1 uvedeného nařízení stanoví:

„S výhradou čl. 11 odst. 3 může pojistitel žalovat pouze u soudů toho členského státu, na jehož území má žalovaný bydliště, bez ohledu na to, zda je žalován pojistník, pojištěný nebo oprávněná osoba.“

6 Článek 13 téhož nařízení stanoví:

„Od ustanovení tohoto oddílu je možné se odchýlit pouze

1. dohodou uzavřenou po vzniku sporu,

[…]“

7 Článek 22 oddílu 6 kapitoly II nařízení č. 44/2001 stanovuje pravidla týkající se „výlučné příslušnosti“.

8 Článek 24 tohoto nařízení, který je součástí oddílu 7 kapitoly II, nadepsaného „Ujednání o příslušnosti“, stanoví:

„Není-li soud jednoho členského státu příslušný již podle jiných ustanovení tohoto nařízení, stane se příslušným, jestliže se žalovaný řízení před tímto soudem účastní. To neplatí, pokud se žalovaný účastní proto, aby namítal nepříslušnost soudu, nebo je-li jiný soud podle článku 22 výlučně příslušný.“

9 Oddíl 8 kapitoly II nařízení č. 44/2001, nadepsaný „Přezkoumání příslušnosti a přípustnosti“, obsahuje články 25 a 26.

10 Článek 25 uvedeného nařízení stanoví:

„Soud členského státu bez návrhu prohlásí, že není příslušný, je-li u něj zahájeno řízení ve věci, v níž má na základě článku 22 výlučnou příslušnost soud jiného členského státu."

11 Článek 26 odst. 1 téhož nařízení stanoví:

„Pokud se žalovaný, který má bydliště na území jednoho členského státu a je žalován před soudem jiného členského státu, řízení před tímto soudem neúčastní, prohlásí soud bez návrhu, že není příslušný, nevyplývá-li jeho příslušnost z tohoto nařízení."

12 Článek 35 nařízení č. 44/2001, který je součástí kapitoly III, nadepsané „Uznávání a výkon", oddílu 1, nadepsaného „Uznávání", zní následovně:

„1. Rozhodnutí se rovněž neuzná, pokud je v rozporu s oddílem 3, 4 nebo 6 kapitoly II nebo jedná-li se o případ uvedený v článku 72.

[...]

3. Aniž je dotčen odstavec 1, nesmí být příslušnost soudu členského státu původu přezkoumávána. Hledisko veřejného pořádku uvedené v čl. 34 bodě 1) nelze uplatnit v případě pravidel pro určení příslušnosti."

Spor v původním řízení a předběžné otázky

13 Dne 14. dubna 2008 podala ČPP k předkládajícímu soudu žalobu směřující proti M. Bilasovi, ve které se domáhá, aby mu bylo uloženo zaplacení částky 1 755 CZK navýšené o úroky z prodlení jako dlužného pojistného z pojistné smlouvy uzavřené mezi účastníky dne 30. května 2002.

14 Michal Bilas, který byl Okresním soudem v Chebu vyzván k předložení svého vyjádření, meritorně zpochybnil žalobou uplatněný nárok ČPP, aniž uplatnil námitku nepříslušnosti soudu, jemuž byl spor předložen.

15 Ve svém předkládacím rozhodnutí Okresní soud v Chebu uvádí, že z nařízení č. 44/2001 plyne, že při neuplatnění takové námitky nemůže přezkoumat svoji příslušnost, jelikož spor nespadá pod případy uvedené v článcích 25 a 26 tohoto nařízení.

16 Mimoto uvádí, že rozhodne-li ve věci, aniž by přezkoumal svoji příslušnost, nebude moci být jeho rozhodnutí uznáno ve smyslu čl. 35 odst. 1 nařízení č. 44/2001. Toto ustanovení totiž neumožňuje uznat v členském státě rozhodnutí, které nebylo vydáno příslušným soudem ve smyslu ustanovení oddílů 3, 4 a 6 kapitoly II tohoto nařízení. Okresní soud v Chebu přitom uvádí, že vzhledem k tomu, že mu byl spor předložen,

aniž byl dodržen čl. 12 odst. 1 uvedeného nařízení, jeho rozhodnutí nebude moci být uznáno v jiném členském státu.

17 Předkládající soud tak má pochybnost o správnosti takového závěru. Uvádí, že by měl mít buď možnost přezkoumat svoji příslušnost bez ohledu na článek 26 nařízení č. 44/2001, nebo by mělo být možno na jeho příslušnost použít článek 24 uvedeného nařízení, ačkoliv možnost použití tohoto ustanovení ze znění článku 8 téhož nařízení výslovně neplyne.

18 Na základě těchto úvah se Okresní soud v Chebu rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Je třeba článek 26 nařízení [...] č. 44/2001 [...] vykládat tak, že neumožňuje soudu přezkoumat svoji mezinárodní příslušnost v případě, kdy se žalovaný řízení účastní, i když jde o věc podléhající pravidlům obligatorní příslušnosti podle oddílu 3 [kapitoly II tohoto] nařízení a žaloba je podána v rozporu s nimi?

2) Může žalovaný tím, že se řízení účastní, založit mezinárodní příslušnost soudu ve smyslu článku 24 nařízení [č. 44/2001] i v případě, kdy řízení jinak podléhá pravidlům obligatorní příslušnosti podle oddílu 3 [kapitoly II tohoto] nařízení a žaloba je podána v rozporu s nimi?

3) V případě záporné odpovědi na druhou otázku, je možno skutečnost, že se žalovaný účastní řízení před jinak podle nařízení [č. 44/2001] nepříslušným

soudem v pojistné věci, považovat za dohodu o příslušnosti ve smyslu čl. 13 odst. 1 [tohoto] nařízení?“

K předběžným otázkám

Ke druhé otázce

19 Podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda musí být článek 24 nařízení č. 44/2001 vykládán v tom smyslu, že soud, jemuž byl spor předložen, aniž byla dodržena pravidla obsažená v oddílu 3 kapitoly II tohoto nařízení, je příslušný, jestliže se žalovaný účastní řízení a neuplatní námitku nepříslušnosti.

20 Tato otázka se týká toho, zda i ve sporech, na které se uplatní taková pravidla zvláštní příslušnosti stanovená nařízením č. 44/2001, jako jsou pravidla ve věcech pojištění obsažená v oddíle 3 jeho kapitoly II, představuje účast žalovaného, který nezpochybní příslušnost soudu, jemuž byl spor předložen, konkludentní ujednání o příslušnosti.

21 V tomto ohledu je třeba uvést, že čl. 24 první věta nařízení č. 44/2001 stanoví pravidlo příslušnosti založené na účasti žalovaného na řízení pro všechny spory, ve kterých příslušnost soudu, jemuž byl spor předložen, nevyplývá z jiných ustanovení tohoto nařízení. Toto ustanovení se použije i na případy, ve kterých byl spor soudu předložen, aniž byla dodržena ustanovení uvedeného nařízení, a znamená, že účast žalova-

ného na řízení může být považována za konkludentní souhlas s příslušností soudu, jemuž byl spor předložen, a tedy za ujednání o jeho příslušnosti.

22 Článek 24 druhá věta nařízení č. 44/2001 stanoví výjimky z tohoto obecného pravidla. Určuje, že k ujednání o příslušnosti soudu, jemuž byl spor předložen, konkludentně nedojde, vznese-li žalovaný námitku nepříslušnosti, čímž vyjádří vůli neuznat příslušnost tohoto soudu, nebo jedná-li se o spory, pro které článek 22 uvedeného nařízení stanoví pravidla výlučné příslušnosti.

23 Tato druhá věta obsahuje normu vymezující rozsah působnosti obecného pravidla. Jak bylo uvedeno českou, německou a slovenskou vládou, jakož i Komisí Evropských společenství, musí být proto považována za výjimku a vykládána restriktivně.

24 Z toho plyne, že druhou větu článku 24 nařízení č. 44/2001 nelze chápat tak, že umožňuje vyloučit použití obecného pravidla uvedeného v první větě téhož článku pro jiné spory, než na které výslovně odkazuje.

25 Podle judikatury týkající se článku 18 úmluvy ze dne 27. září 1968 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 1972, L 299, s. 32), což je ustanovení věcně totožné s článkem 24 nařízení č. 44/2001, se totiž v případech, které nejsou výslovně uvedeny mezi výjimkami stanovenými v druhé větě uvedeného článku 18, použije obecné pravidlo o konkludentním ujednání o příslušnosti. Při rozhodování v rámci sporu, ve kterém strany uzavřely dohodu o příslušnosti, Soudní dvůr stanovil, že neexistují důvody související s obecnou systematikou nebo cíli uvedené úmluvy, které by umožňovaly se domnívat, že účastníci nemohou předložit spor jinému soudu, než který byl určen dohodou (viz rozsudky ze dne 24. června 1981, Elefanten Schuh, 150/80, Recueil, s. 1671, bod 10, jakož i ze dne 7. března 1985, Spitzley, 48/84, Recueil, s. 787, body 24 a 25).

26 Vzhledem k tomu, že pravidla příslušnosti stanovená v oddílu 3 kapitoly II nařízení č. 44/2001 nejsou pravidly výlučné příslušnosti, se za těchto podmínek soud, jemuž byl spor předložen, aniž byla uvedená pravidla dodržena, musí v případě, že se žalovaný účastní řízení a nevznese námitku nepříslušnosti, prohlásit za příslušný.

27 Ve svém předkládacím rozhodnutí se Okresní soud v Chebu zabývá otázkou, zda by se v případě, že se prohlásí za příslušný na základě článku 24 nařízení č. 44/2001, ale aniž by byla dodržena pravidla oddílu 3 kapitoly II tohoto nařízení, mohlo stát, že jeho rozhodnutí nebude uznáno ve smyslu čl. 35 odst. 1 uvedeného nařízení.

28 V tomto ohledu je třeba uvést, že uvedený článek 35 stanoví jako důvod neuznání nedodržení pravidel pro určení zvláštní příslušnosti, zejména pak pravidel ve věcech pojištění, jejichž cílem je zaručit zvýšenou ochranu slabší strany.

29 Takové ustanovení se týká neuznání rozhodnutí vydaných nepříslušným soudem, jemuž nebyl spor předložen v souladu s těmito pravidly. Nepoužije se tedy v případě, že je rozhodnutí vydáno příslušným soudem. To je zejména případ soudu, jemuž byl spor předložen, přestože nebyla dodržena uvedená pravidla zvláštní příslušnosti, účastní-li se žalovaný řízení před tímto soudem a nevznese-li námitku nepříslušnosti. Takový soud je totiž příslušný na základě článku 24 nařízení č. 44/2001. Článek 35 tohoto nařízení tudíž nebrání uznání rozhodnutí vydaného tímto soudem.

30 Přestože v oblastech, kterých se týkají oddíly 3 až 5 kapitoly II téhož nařízení, mají pravidla příslušnosti zaručit slabší straně zvýšenou ochranu (viz v tomto ohledu rozsudek ze dne 13. prosince 2007, FBTO Schadeverzekeringen, C-463/06, Sb. rozh. s. I-11321, bod 28), soudní příslušnost určená těmito oddíly nemůže být této straně vnucena. Rozhodne-li se strana vědomě účastnit řízení, nařízení č. 44/2001 jí pone-

chává možnost bránit se ve věci samé před jiným soudem, než jsou soudy určené na základě uvedených oddílů.

31 Česká a slovenská vláda ve svých vyjádřeních zdůraznily, že k tomu, aby mohla být účast žalovaného na řízení před soudem kvalifikována jako ujednání o příslušnosti v takovém sporu, o jaký se jedná v původním řízení, musí být žalovaný jakožto slabší strana poučen o účincích své obrany ve věci samé. Soud, jemuž byl spor předložen, tak podle nich musí i bez návrhu, v zájmu ochrany slabší strany ověřit, že je projev její vůle skutečně vědomý a má založit jeho příslušnost.

32 Je třeba uvést, že takovou povinnost by bylo možné uložit pouze vložením výslovného pravidla v tomto směru do nařízení č. 44/2001. Soud, jemuž byl spor předložen, se nicméně vždy může vzhledem k cíli pravidel příslušnosti vyplývajícímu z oddílů 3 až 5 kapitoly II tohoto nařízení, kterým je poskytnout zvýšenou ochranu straně považované za slabší, ujistit, že si je žalovaný, který je před ním za těchto podmínek žalován, plně vědom důsledků svého souhlasu s účastí na řízení.

33 Z výše uvedeného plyne, že na druhou otázku je třeba odpovědět, že článek 24 nařízení č. 44/2001 musí být vykládán v tom smyslu, že se soud, jemuž byl spor předložen, aniž byla dodržena pravidla obsažená v oddílu 3 kapitoly II tohoto nařízení, musí prohlásit za příslušný, pokud se žalovaný účastní řízení před tímto soudem a neuplatní námitku nepříslušnosti, jelikož taková účast na řízení představuje konkludentní ujednání o příslušnosti.

K první a třetí otázce

34 Vzhledem ke kladné odpovědi na druhou otázku není namístě, aby Soudní dvůr přezkoumával třetí otázku, jelikož ta byla předkládajícím soudem položena pouze pro případ záporné odpovědi na druhou otázku.

35 Co se týče první otázky, týkající se výkladu čl. 26 odst. 1 nařízení č. 44/2001, stačí konstatovat, že jelikož z odpovědi poskytnuté Soudním dvorem na druhou otázku plyne, že se předkládající soud musí v projednávaném případě prohlásit podle tohoto nařízení za příslušný, přezkum uvedeného ustanovení, které se již na základě svého znění má použít pouze v případě soudu, jehož příslušnost není založena podle uvedeného nařízení, by postrádal jakoukoliv relevanci.

K nákladům řízení

36 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (čtvrtý senát) rozhodl takto:

Článek 24 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech musí být vykládán v tom smyslu, že se soud, jemuž byl spor předložen, aniž byla dodržena pravidla obsažená v oddílu 3 kapitoly II tohoto nařízení, musí prohlásit za příslušný, pokud se žalovaný účastní řízení před tímto soudem a neuplatní námitku nepříslušnosti, jelikož taková účast na řízení představuje konkludentní ujednání o příslušnosti.

Podpisy.